

УДК 657.1
JEL Classification M4

Курак Анастасія⁴

аспірантка

Львівський торговельно-економічний університет

м. Львів, Україна

E-mail: nastya-kurak@ukr.net

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РИЗИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація

Вступ. На сьогодні, українські підприємства працюють в умовах невизначеності, непередбачуваності та ризику, що призводить до негативних наслідків, наприклад, скорочення виробництва, матеріальних збитків, можливе банкрутство. Тому, виникла гостра необхідність у пошуку механізмів формування і підтримання економічної безпеки, адже вчасне виявлення даних проблем, загроз і ризиків є головним завданням для забезпечення стабільного функціонування підприємства.

Методи. У ході дослідження використовувались такі методи: абстрактно-логічний та діалектичний (для теоретичних узагальнень та формування висновків), монографічний (для висвітлення поглядів вчених на досліджувані в статті проблеми), історичний та логічний (для визначення проблем та шляхів подальшого розвитку підприємства).

Результати. У статті є досліджено питання ризиків підприємницької діяльності, їх вплив на економічну безпеку підприємства та основні напрями їх зниження.

Перспективи. Подальші дослідження в даній сфері потрібно зосередити на визначенні найбільш поширених ризиків для підприємства та обґрунтованому виборі методів їх зниження для забезпечення економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: економічна безпека, ризик, забезпечення майбутніх витрат і платежів, функціональна складова економічної безпеки підприємства.

Вступ.

Система економічної безпеки підприємства забезпечує захист його діяльності від існуючих або прогнозованих ризиків. При цьому, важливим є виявлення ризиків в економічній безпеці підприємства, які не могли бути заздалегідь спрогнозовані. Тому, основне завдання системи забезпечення економічної безпеки підприємства полягає в аналізі ризиків та в оцінці ступеня їх впливу на діяльність підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Досліджують питання ризиків у системі економічної безпеки підприємства такі вчені: О. Барановський, Я. Белінська, І. Бланк, Т. Васильців, І. Вигівська, В. Гапоненко, В. Геєць, С. Головацька, К. Горячева, Л. Донець, А. Драга, А. Єпіфанов, М. Єрмошенко, В. Забродський, Д. Зеркалов, С. Ілляшенко, Т. Кузенко [3], Г. Клейнер, Л. Костирко, Т. Корнієнко [2], П. Куцик, Г. Лень, В. Ліпкан, Є. Олейников, Т. Пожуєва [7], В. Пономарьов, Г. Савицька, І. Чуприна [8], В. Шликов, В. Ярочків та інші. На сьогодні вчені не мають спільної думки стосовно даного питання. Для глибшого розуміння впливу ризиків на стан економічної безпеки підприємства необхідно з'ясувати їх суть, методи їх усунення для досягнення поставлених цілей підприємством.

Мета.

Метою статті є дослідження питання ризиків підприємницької діяльності, їх впливу на економічну безпеку підприємства та основні напрями їх зниження.

⁴ Науковий керівник: Головацька С., к.е.н., доцент

Методологія дослідження.

У статті використано наступні методи дослідження: діалектичний метод пізнання, теоретичного узагальнення й порівняння; аналізу та синтезу; метод узагальнення – для формулювання висновків дослідження.

Результати.

Забезпечення економічної безпеки підприємства – це безупинний процес підтримання її функціональних складових частин на певному рівні з метою досягнення максимального ефекту на даний час і в майбутньому.

Економічна безпека підприємства – це стан ефективного використання ресурсів і наявних ринкових можливостей, що дозволяє підприємству уникнути внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечує його тривале виживання та стійкий розвиток на ринку відповідно до обраної місії [3]. Головна мета економічної безпеки підприємства полягає в тому, щоб гарантувати його стабільне та максимально ефективне функціонування в теперішньому часі і високий потенціал розвитку в майбутньому.

До основних цілей економічної безпеки належать:

- забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості та незалежності підприємства;
- забезпечення технічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу підприємства;
- вивчення партнерів, клієнтів, конкурентів, кандидатів на роботу на підприємстві;
- недопущення проникнення на підприємство структур економічної розвідки конкурентів, окремих осіб з протиправними намірами;
- виявлення, попередження і припинення протиправної та іншої негативної діяльності співробітників підприємства на шкоду його безпеці;
- ефективна організація безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів.
- забезпечення збереження інформації, що становить комерційну таємницю для підприємства;
- пошук необхідної інформації для прийняття найбільш оптимальних управлінських рішень;
- формування серед населення та ділових партнерів позитивної думки про підприємство, що сприяє реалізації основної стратегії та цілей підприємства;
- відшкодування матеріальної та моральної шкоди, завданої в результаті неправомірних дій організацій і окремих осіб;

Щодо економічної безпеки, потрібно постійно здійснювати аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища, для виявлення ризиків і загроз, які впливають на економічну безпеку. Ризик – це непередбачувана загроза, яка перешкоджає ефективному функціонуванню та стійкості підприємства. Завдання системи забезпечення економічної безпеки підприємства полягає в аналізі ризиків економічної безпеки підприємства, а також в оцінці ступеня їх впливу на діяльність підприємства та недопущення переходу за допустимі межі.

Ризик, як економічна категорія, має безліч визначень. Його розглядають як дію, подію, ситуацію, невизначеність та вірогідність [8].

Ми погоджуємось з визначенням науковця Л.Г. Мельник: ризик – це загроза втрати підприємством частини своїх ресурсів, недоотримання доходів, або виявлення додаткових витрат в результаті здійснення конкретних видів виробничої і фінансової діяльності [7].

Ризики, які впливають на економічну безпеку, класифікуються за різними ознаками: за джерелом виникнення (зовнішні та внутрішні загрози); за відношенням до людської діяльності (об'єктивні та суб'єктивні); за можливістю нейтралізації (такі, що частково піддаються нейтралізації й такі, що не піддаються нейтралізації); за впливом на складові економічної безпеки підприємства

(ті, що впливають на усі її складові, на декілька складових і одну складову); за моментом виникнення (актуальні та потенційні); за сферою виникнення (правові; економічні; політичні; екологічні; соціальні; науково-технічні; технологічні; демографічні); за характером прояву (закономірні та випадкові) [7]. Найбільш поширені ризики залежно від сфери виникнення – зовнішні і внутрішні (рис.1).

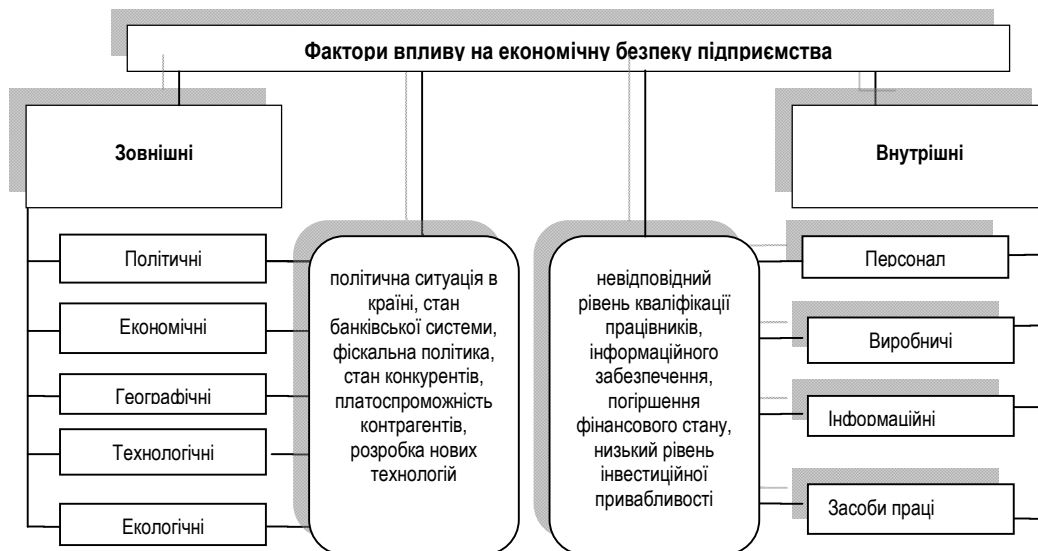

Рис. 1. Фактори впливу на економічну безпеку підприємства*

*Джерело: розробка автора.

Кожне підприємство виходячи з конкретної ситуації повинно визначити найбільш небезпечні фактори зовнішнього та внутрішнього впливу і виробити систему заходів щодо їх своєчасного виявлення, попередження і послаблення. Для досягнення цієї мети на підприємстві має реалізовуватись комплекс заходів по забезпеченню максимальної безпеки основних функціональних складових власної діяльності.

Функціональна складова економічної безпеки підприємства – це сукупність основних напрямів його економічної безпеки, що значно відрізняються один від одного за своїм змістом. Більшість науковців виділяють такі основні складові економічної безпеки підприємства: інтелектуальну, кадрову, фінансову, політико-правову, технологічну, інформаційну, екологічну та силову (табл. 1).

На послаблення фінансової складової вказують: зниження ліквідності підприємства; підвищення кредиторської та дебіторської заборгованості; зниження фінансової стійкості, фінансової незалежності, рентабельності, обіговості господарських засобів, формування та розподілу прибутку і т. д. Для діагностики фінансової складової використовуються показники фінансової звітності [1].

Кадрова складова залежить від кваліфікації та складу персоналу. Основними ризиками є: слабка організація системи управління персоналом; недостатня кваліфікація працівників; плинність кадрів; праця за сумісництвом, що пов'язана з низькою віддачею працівника і можливим виходом конфіденційної інформації за межі підприємства; неефективна система мотивації; неякісна перевірка кандидатів при прийомі на роботу.

Таблиця 1

Основні складові економічної безпеки підприємства*

№ з/п	Складова економічної безпеки	Зміст складової економічної безпеки
1.	Фінансова складова	Основна складова, оскільки за ринкових умов господарювання фінанси є «двигуном» будь-якої економічної системи.
2.	Інтелектуальна складова	Відповідає за збереження і розвиток інтелектуального потенціалу підприємства, тобто сукупність прав на інтелектуальну власність або на її використання, та на поповнення знань і професійного досвіду працівників підприємства.
3.	Кадрова складова	Комплекс дій та відношення персоналу, при якому відбувається ефективне економічне функціонування підприємства, забезпечується його здатність протистояти внутрішнім і зовнішнім впливам і загрозам, пов'язаним з персоналом, діагностика та прогнозування впливу персоналу на показники роботи підприємства, його інтелектуальний потенціал і трудові відносини загалом.
4.	Технологічна складова	Полягає у ступені відповідності застосовуваних на підприємстві технологій в порівнянні з конкурентами та підприємствами, які ведуть ефективну діяльність в певному сегменті на ринку.
5.	Правова складова	Характеризує ефективне і всебічне правове забезпечення діяльності даного підприємства, чітке дотримання підприємством і його співробітниками всіх аспектів діючого законодавства.
6.	Інформаційна складова	Здійснення ефективного інформаційно-аналітичного забезпечення господарської діяльності підприємства.
7.	Силова складова	Полягає у фізичній безпеці персоналу підприємства, збереженні майна працівників, повинна забезпечувати сприятливе середовище для бізнесу.
8.	Екологічна складова	Полягає у дотриманні норм мінімально допустимого вмісту шкідливих речовин, що потрапляють у навколишнє середовище і екологічних параметрів продукції, що виробляється, мінімізації витрат внаслідок адміністративних санкцій за забруднення навколишнього середовища.

*Джерело: складено автором на підставі [3; 4; 5].

Для забезпечення технічної складової здійснюється аналіз аналогічної продукції іншого підприємства, аналізується інформація щодо особливостей технологічних процесів, вивчається інформація про нові розробки в певній галузі, також здійснюється аналіз конкретних технологічних процесів і пошук внутрішніх резервів покращення використовуваних технологій. До негативних впливів на цю складову відносять: дії, спрямовані на підрив технологічного потенціалу підприємства; порушення технологічної дисципліни; моральне старіння технологічної бази.

Інформаційна складова має дуже важливу роль, так як від достовірності інформації залежить прийняття правильного рішення в умовах ризикової ситуації [4].

Елементами економічної безпеки підприємства є управління ризиками. Вони включають в себе методи, які зображені на рис. 2.

Одним із найефективніших і найбільш розповсюджених способів зниження ризику є створення забезпечень майбутніх витрат і платежів. Забезпечення – зобов'язання з невизначеними сумою або часом погашення на дату балансу [6].

До числа забезпечень, що безпосередньо впливають на рівень економічної безпеки підприємства відносяться такі їх види:

1. Забезпечення, що стосуються зобов'язань, пов'язаних із активами (на виведення основних засобів з експлуатації і відновлення навколишнього середовища тощо).

2. Забезпечення, які не пов'язані з активами, але пов'язані із запобіганням значних витрат ресурсів у майбутньому (на оплату відпусток, на гарантійне обслуговування, на реструктуризацію тощо).

3. Забезпечення, що стосуються страхування від небезпеки здійснення неефективних витрат (під обтяжливі контракти, у зв'язку із зобов'язаннями щодо штрафних санкцій за судовими позовами контрагентів і державних податкових органів тощо).

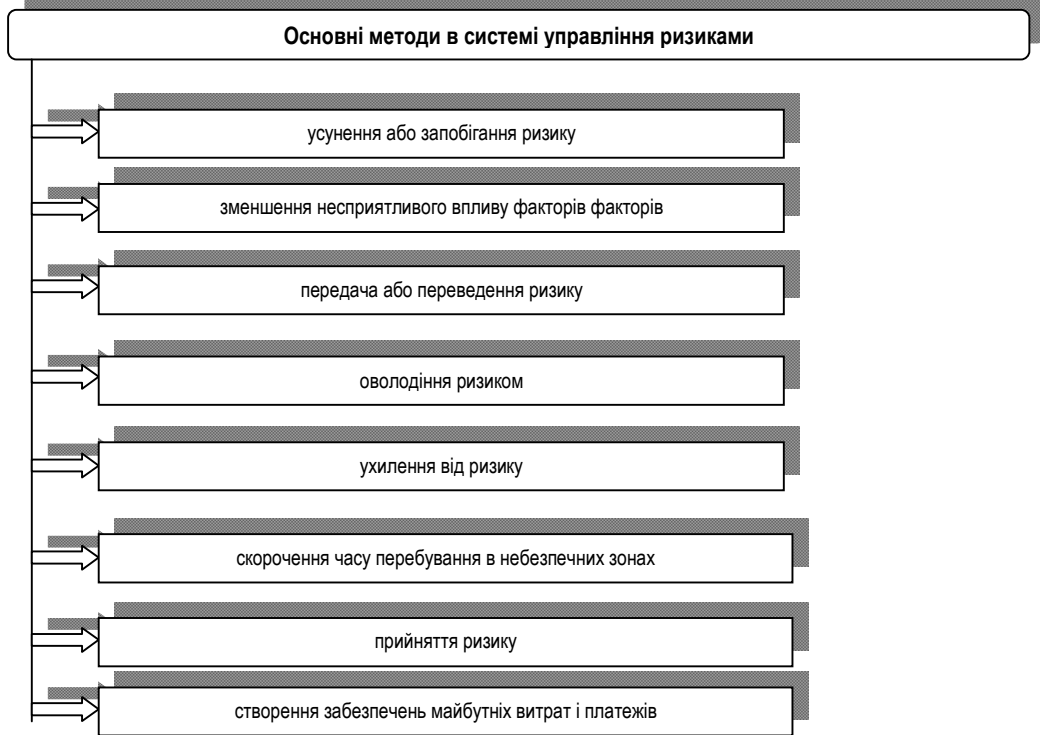

Рис. 2. Основні методи в системі управління ризиками*

*Джерело: розробка автора.

Основні завдання, що мають вирішуватися в процесі створення забезпечень наведено на рис. 3.

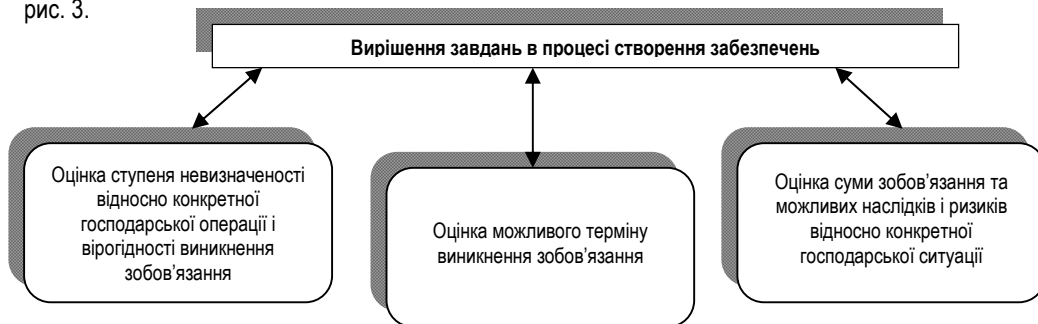

Рис. 3 Вирішення завдань в процесі створення забезпечень*

*Джерело: розробка автора.

Основною проблемою під час створення таких забезпечень на покриття витрат є оцінка потенційних наслідків від ризиків при визначенні суми забезпечення на покриття непередбачуваних витрат. Для цього необхідно враховувати точність початкової оцінки вартості проекту та його елементів залежно від етапу виконання проекту. Ця точність впливає на обсяг забезпечення для покриття витрат. Забезпечення, зокрема, можуть використовуватися для:

- асигнування виявленої додаткової роботи по проекту;

- збільшення асигнувань на роботу, для виконання якої було виділено недостатньо засобів;
- компенсація непередбачуваних змін трудовитрат, накладних витрат тощо, які можуть виникнути в процесі виконання проекту.

Забезпечення не повинні використовуватися для компенсації збитків, понесених внаслідок незадовільної роботи. Вони використовуються для відшкодування лише тих витрат, для покриття яких були створені. Рішення про створення забезпечень підприємства повинні відобразити у наказі про облікову політику.

Висновки і перспективи.

Система економічної безпеки кожного підприємства залежить від наявної в державі законодавчої бази, матеріально-технічних і фінансових ресурсів, розуміння кожним працівником важливості забезпечення безпеки бізнесу. Всі складові економічної безпеки підприємства взаємопов'язані і є основою ефективної економічної безпеки будь-якого підприємства. Одним з них є створення забезпечень майбутніх витрат і платежів, що є одним з найбільш розповсюджених і ефективних способів зниження ризику. Подальші дослідження цих питань дозволять покращити фінансовий стан підприємства, зробити значний крок щодо підвищення можливостей підприємства та забезпечити ефективність його діяльності в поточному та майбутніх періодах.

Список використаних джерел

1. Гапак Н.М., Дочинець І.В. Суть та еволюція поняття "економічна безпека підприємства". *Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка*. 2014. Вип. 43, Ч. 2. С. 68-73.
2. Корнієнко Т.О. Економічна безпека підприємства як категорія економічної науки. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2012. Грудень. С. 68-75.
3. Кузенко Т. Б. Планування економічної безпеки підприємств в умовах ринкової економіки : автореф. дис. ... канд. екон. наук : (08.06.01) / Європейський ун-ту фін., інформ. систем, менедж. і бізнесу. Київ. 2004. 18 с.
4. Некрасенко Л.А., Рибалка Ю.М. Складові управління фінансовою безпекою підприємств. Режим доступу : www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa.
5. Орлик О.В. Економічна безпека підприємства: властивості, стратегія та методи забезпечення. Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки : колективна монографія у 2 т. Дніпропетровськ : «ФОРМ Дробязко С.І.», 2014. Т. 2. С. 176-182.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 "Зобов'язання": наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. №20. Режим досту- пу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00.
7. Пожуєва Т.О. Виробничий ризик як складова сучасного підприємництва. *Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ"* : зб. наук. пр. Темат. вип. : *Технічний прогрес та ефективність виробництва*. Харків : НТУ "ХПІ", 2011. № 8. С. 68-74.
8. Чуприна І. В. Поняття та класифікація ризиків в підприємницькій діяльності. *Збірник наукових праць ВНАУ. Серія : Економічні науки*. 2012. № 4. С. 187–193.

Статтю отримано: 19.10.2017 / Рецензування 24.11.2017 / Прийнято до друку: 02.12.2017

Anastasia Kurak
Postgraduate Student
Lviv University of Trade and Economics
Lviv, Ukraine
E-mail: nastya-kurak@ukr.net

PROVIDING RISKS OF ACTIVITY IN THE SYSTEM OF ECONOMIC SAFETY OF THE ENTERPRISE

Abstract

Introduction. Today, Ukrainian enterprises operate in conditions of uncertainty, unpredictability and risk, which leads to negative consequences, such as reduction of production, material losses, possible bankruptcy. Therefore, there was an urgent need to find mechanisms for the formation and maintenance of economic security, because timely detection of these problems, threats and risks is the main task for ensuring the stable operation of the enterprise.

Methods. The following methods are used in the course of the study: abstract and logical, dialectical (for theoretical generalizations and formation of the conclusions), monographic (to highlight the views of scientists on the problems studied in the article), historical and logical (to determine the problems and ways of further development of the enterprise).

Results. The issues of business risks, their impact on the economic security of enterprises and the main directions of their reduction are studied in the article.

Discussion. Further research in this area should focus on identifying the most common risks for the enterprise and a reasonable choice of methods for reducing them to ensure the economic security of the enterprise.

Keywords: economic security, risk, provision of future costs and payments, functional component of economic security of the enterprise.

References

1. Hapak, N.M., & Dochynets, I.V. (2014). Sut ta evolyutsiya ponyattya «ekonomichna bezpeka pidpryyemstva» [The essence and evolution of the concept of "economic security of the enterprise"]. *Scientific herald of Uzhgorod University. Economy*, 43, 2, 68-73.
2. Korniyenko, T.O. (2012). Ekonomichna bezpeka pidpryyemstva yak katehoriya ekonomichnoyi nauky [Economic security of the enterprise as a category of economic science]. *Bulletin of the Chernihiv State Technological University. Series "Economic Sciences"*, December, 68-75.
3. Kuzenko, T.B. (2004). *Planuvannya ekonomichnoi bezpeky pidpryyemstv v umovakh rynkovoyi ekonomiky* [Planning of economic security of enterprises in a market economy] (Unpublished candidate dissertation). European University of Finance, Information Systems, Management. and Business. Kyiv.
4. Nekrasenko, L.A., & Rybalka, Yu.M. *Skladovi upravlinnya finansovoyu bezpekoyu pidpryyemstv* [Components of financial security management of enterprises]. Retrieved from www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa.
5. Orlyk, O.V. (2014). Ekonomichna bezpeka pidpryyemstva: vlastyvoli, stratehiya ta metody zabezpechennya. *Ekonomichna bezpeka v umovakh hlobalizatsiyi svitovoyi ekonomiky [kolektyvna monohrafiya u 2t.]*. [Economic security in the conditions of globalization of the world economy: collective monograph in 2 t.]. (pp 176-182). Dnipropetrovsk: «FOP Drobyazko S.I.».
6. Polozhennya (standart) bukhhalters'koho obliku 11 "Zobov'yazannya": nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 31.01.2000 r. №20. [Regulation (standard) of accounting 11 "Obligations": Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated January 31, 2000 №20]. Retrieved from zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00.
7. Pozhuyeva, T.O. (2011). Vyrobnychyy ryzyk yak skladova suchasnoho pidpryyemnytstva [Production risk as part of modern business]. *Herald of the National Technical Unitary Enterprise "KhPI": a collection of scientific works. Thematic issue: Technical progress and production efficiency*, 8, 68-74.
8. Chupryna, I.V. (2012). Ponyattya ta klasyfikatsiya ryzykiv v pidpryyemnytskiy diyalnosti [Concept and classification of risks in entrepreneurial activity]. *Collection of scientific works of VNAU. Series: Economic Sciences*, 4, 187-193.

Received: 10.19.2017 / Review 11.24.2017 / Accepted 12.02.2017

